

๓. โอปมมวคค

๑. กกจูปมสุตต

[๒๒๒] เขวมุเม สุตฺ:- เขกั ส่มยั ภควา ตาวคฺถิยั วิหริติ เขตวเน อนาถ-
บิณฑกิสฺส อารามเ. เตน โช ปน ส่มเยน อายสฺมา โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สฺทฺธิ
ชติเวถั ตังสุจโ วิหริติ. เขวํ ตังสุจโ อายสฺมา โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สฺทฺธิ
วิหริติ. ตเจ โภจิ ภิกฺขุ อายสฺมโต โมติยคฺคฺนุสฺส ส่มมุชา ตาถั ภิกฺขุณฺ्हิ อวณฺณ
ภาสฺติ, เตนายสฺมา โมติยคฺคฺโน กุบีโต อนคฺตมโน อธิกรณมฺบิ กโรติ. ตเจ ปน
โภจิ ภิกฺขุ ตาถั ภิกฺขุณฺ्हิ ส่มมุชา อายสฺมโต โมติยคฺคฺนุสฺส อวณฺณ ภาสฺติ,
เตน ตา ภิกฺขุณฺ्हิโย กุบีตา อนคฺตมนา อธิกรณมฺบิ กโรนฺติ. เขวํ ตังสุจโ อายสฺมา
โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สฺทฺธิ วิหริติ. อถ โช อณฺเฏคโร ภิกฺขุ, เยน ภควา,
เตนุปลงฺกมิ; อฺปลงฺกมิคฺวา ภควนฺคั อภิวาเทตฺวา เขกมนฺคั นิสฺสั. เขกมนฺคั นิสฺสนุโน
โช โส ภิกฺขุ ภควนฺคั เขตทโวจ “อายสฺมา ภนฺเต โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สฺทฺธิ
ชติเวถั ตังสุจโ วิหริติ. เขวํ ตังสุจโ ภนฺเต อายสฺมา โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ
สฺทฺธิ วิหริติ. ตเจ โภจิ ภิกฺขุ อายสฺมโต โมติยคฺคฺนุสฺส ส่มมุชา ตาถั ภิกฺขุณฺ्हิ
อวณฺณ ภาสฺติ, เตนายสฺมา โมติยคฺคฺโน กุบีโต อนคฺตมโน อธิกรณมฺบิ กโรติ.
ตเจ ปน โภจิ ภิกฺขุ ตาถั ภิกฺขุณฺ्हิ ส่มมุชา อายสฺมโต โมติยคฺคฺนุสฺส อวณฺณ
ภาสฺติ, เตน ตา ภิกฺขุณฺ्हิโย กุบีตา อนคฺตมนา อธิกรณมฺบิ กโรนฺติ. เขวํ ตังสุจโ
ภนฺเต อายสฺมา โมติยคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สฺทฺธิ วิหริตฺ”ติ.

[๒๒๓] อถ โช ภควา อณฺเฏคโร ภิกฺขุ อามนฺเตติ “เอหิ คฺวํ ภิกฺขุ, มม
วณฺเนน โมติยคฺคฺนุ ภิกฺขุ อามนฺเตหิ ‘สฺตฺถา คั อากุโส คฺคฺนุ อามนฺเตตฺ”ติ.

๑. น.ม. โมพิยคฺคฺโน

๑๘๘

“เอวมภนเต”ติ โข โส ภิกขุ ภควโต ปฏิสฺสฺสฺวา, เยนายตฺมา โมติยผคฺคฺโน,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิทฺวา อายตฺมฺนํคํ โมติยผคฺคฺนํ เอตทโวจ “ตฺตถา คํ
 อากุโส ผคฺคฺน อามนฺเต”ติ. “เอวมาอุโส”ติ โข อายตฺมา โมติยผคฺคฺโน
 ตสฺส ภิกขุโน ปฏิสฺสฺสฺวา, เยน ภควา, เตนุปลงฺกมิ; อุปฺสงฺกมิทฺวา ภควนฺคํ
 อภิวาทฺตวา เอกมฺนํ นิสฺสิทฺ. เอกมฺนํ นิสฺสินฺ โข อายตฺมฺนํคํ โมติยผคฺคฺนํ ภควา
 เอตทโวจ “ตจฺจํ กิร ทฺวํ ผคฺคฺน ภิกขุณฺ्हิ สฺทฺธิ อคิเวถํ ตํสฺสฺสฺวโจ วิหริตฺ? เอวํ
 ตํสฺสฺสฺวโจ กิร ทฺวํ ผคฺคฺน ภิกขุณฺ्हิ สฺทฺธิ วิหริตฺ? ตเจ โกจฺ ภิกขุ คฺยหํ สฺมฺมุขฯ
 ตาถํ ภิกขุณฺ्हํ อวณฺณํ ภาสฺติ, เตน ทฺวํ กุปฺโต อนคฺตมโน อธิกรณมฺบิ กโรตฺ;
 ตเจ ปน โกจฺ ภิกขุ ตาถํ ภิกขุณฺ्हํ สฺมฺมุขฯ คฺยหํ อวณฺณํ ภาสฺติ, เตน ตา
 ภิกขุณฺ्हิโย กุปฺตา อนคฺตมนา อธิกรณมฺบิ กโรนฺติ. เอวํ ตํสฺสฺสฺวโจ กิร ทฺวํ ผคฺคฺน
 ภิกขุณฺ्हิ สฺทฺธิ วิหริตฺ”ติ. เอวํ ภนฺเต. นนุ ทฺวํ ผคฺคฺน กุตฺปฺโต สฺทฺธา อการตฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺติ. เอวํ ภนฺเต.

[๒๕๔] น โข เต เอกํ ผคฺคฺน ปฏิรูปํ กุตฺปฺตสฺสฺสฺส สฺทฺธา อการตฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺสฺส, ยํ ทฺวํ ภิกขุณฺ्हิ สฺทฺธิ อคิเวถํ ตํสฺสฺสฺวโจ วิหเรยฺยาสฺ.
 ตสฺมาคฺหิ ผคฺคฺน ทว เจมฺปิ โกจฺ สฺมฺมุขฯ ตาถํ ภิกขุณฺ्हํ อวณฺณํ ภาเสยฺย;
 ตคฺวามิ ทฺวํ ผคฺคฺน เย เคหตฺตา ฉนฺทา เย เคหตฺตา วิตกฺกา, เต ปชฺเหยฺยาสฺ.
 ตคฺวามิ เต ผคฺคฺน เอวํ สฺกฺขิตฺพฺพํ “น เจว เม จิตฺตํ วิปริณคํ ภวิสฺสฺติ, น จ
 ปาปํกํ วาจํ นิจฺจวเรตฺสฺสามิ, หิตานุกมฺบิ จ วิหริตฺสฺสามิ เมตฺตจฺจิตฺโต น โทสฺนฺตโร”ติ.
 เอวณฺหิ เต ผคฺคฺน สฺกฺขิตฺพฺพํ.

ตสฺมาคฺหิ ผคฺคฺน ทว เจมฺปิ โกจฺ สฺมฺมุขฯ ตาถํ ภิกขุณฺ्हํ ปาณินา ปหารํ
 ทเทยฺย, เตชฺชฺชานา ปหารํ ทเทยฺย, ทณฺเฑน ปหารํ ทเทยฺย, ตฺตถเณ ปหารํ
 ทเทยฺย; ตคฺวามิ ทฺวํ ผคฺคฺน เย เคหตฺตา ฉนฺทา เย เคหตฺตา วิตกฺกา, เต
 ปชฺเหยฺยาสฺ. ตคฺวามิ เต ผคฺคฺน เอวํ สฺกฺขิตฺพฺพํ “น เจว เม จิตฺตํ วิปริณคํ
 ภวิสฺสฺติ, น จ ปาปํกํ วาจํ นิจฺจวเรตฺสฺสามิ, หิตานุกมฺบิ จ วิหริตฺสฺสามิ เมตฺตจฺจิตฺโต
 น โทสฺนฺตโร”ติ. เอวณฺหิ เต ผคฺคฺน สฺกฺขิตฺพฺพํ. ตสฺมาคฺหิ ผคฺคฺน ทว เจมฺปิ

โกจิ สมนุชา อวณณิ ภาเตยฺย; ตตฺรามี คฺฉฺ มคฺคฺน เย เคหตีตา ฉนฺทา เย
 เคหตีตา วิตฺตกา, เต ปชฺเหยยาสี. ตตฺรามี เต มคฺคฺน เหวํ สิกฺขิตฺตพฺพํ “น เจว
 เม จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวีสฺสตี, น จ ปาปิกํ วาจํ นิจฺฉาเวธฺสํมี, หิตานุกมฺปึ
 จ วิหริธฺสํมี เมตฺตจิตฺโต น โทสนฺตโร”ติ. เหวณฺหิ เต มคฺคฺน สิกฺขิตฺตพฺพํ. ตตฺรามี
 มคฺคฺน ทว เจปึ โกจิ ปาณินา ปหาริ ทเทยฺย, เตทฺทฺนนา ปหาริ ทเทยฺย, ทณฺเทน
 ปหาริ ทเทยฺย, สฺตฺเถน ปหาริ ทเทยฺย; ตตฺรามี คฺฉฺ มคฺคฺน เย เคหตีตา ฉนฺทา
 เย เคหตีตา วิตฺตกา, เต ปชฺเหยยาสี. ตตฺรามี เต มคฺคฺน เหวํ สิกฺขิตฺตพฺพํ “น
 เจว เม จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวีสฺสตี, น จ ปาปิกํ วาจํ นิจฺฉาเวธฺสํมี, หิตานุกมฺปึ
 จ วิหริธฺสํมี เมตฺตจิตฺโต น โทสนฺตโร”ติ. เหวณฺหิ เต มคฺคฺน สิกฺขิตฺตพฺพณฺติ.

[๒๕๕] อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ: อารายิสฺสุ วต เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 เอกํ สมนฺยํ จิตฺตํ. อิทฺถํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อามนฺเตสึ “อหํ โข ภิกฺขเว เอกาถฺน-
 โภชนํ ภูณฺชามิ, เอกาถฺนโภชนํ โข อหํ ภิกฺขเว ภูณฺชมาโน อปฺปาพาทคณฺจ
 สณฺชานามิ อปฺปาตงฺกคณฺจ ดหฺมุจฺจํนณฺจ พถณฺจ ผาสฺสูวิหารณฺจ. เถถ คฺมุเหปึ
 ภิกฺขเว เอกาถฺนโภชนํ ภูณฺชถ, เอกาถฺนโภชนํ โข ภิกฺขเว คฺมุเหปึ ภูณฺชมานา
 อปฺปาพาทคณฺจ สณฺชานิสฺสถ อปฺปาตงฺกคณฺจ ดหฺมุจฺจํนณฺจ พถณฺจ ผาสฺสูวิหารณฺจ”ติ.
 น เม ภิกฺขเว เตสฺสุ ภิกฺขุสฺสุ อนุสํถนึํ ภวณฺชียา อโหตี; สฺตฺคฺปฺปาทภวณฺชียเมว เม
 ภิกฺขเว เตสฺสุ ภิกฺขุสฺสุ อโหตี. เสยฺยถาปึ ภิกฺขเว สฺตฺกฺมฺมฺยํ จาคฺมุหมหาปเถ อาชณฺณเวรโถ
 ยุตฺโต อสฺส จีโต โอรสฺตฺปโตโท, ตเมนํ ทกฺโข โยคฺคฺจวโร อสฺสทมนฺตารถิ
 อภิวฺหิตฺวา วาเมน หตฺเถน วสฺมฺมฺโย คเหตฺวา ทกฺขิณฺน หตฺเถน ปโตทํ คเหตฺวา
 เยนิจฺฉกํ ยทิจฺฉกํ สํเวยฺยามี ปจฺจาสํเวยฺยามี; เหวเมว โข ภิกฺขเว น เม
 เตสฺสุ ภิกฺขุสฺสุ อนุสํถนึํ ภวณฺชียา อโหตี; สฺตฺคฺปฺปาทภวณฺชียเมว เม ภิกฺขเว เตสฺสุ
 ภิกฺขุสฺสุ อโหตี. ตตฺรามีติ ภิกฺขเว คฺมุเหปึ อกฺสฺสํ ปชฺทถ, กุสฺสเดสฺสุ ชมฺเมสฺสุ
 อายคํ กโรถ. เหวณฺหิ คฺมุเหปึ อิมสฺมึ ชมฺมวณฺชเย ดุทฺธึ วิรูปฺหึ เวปฺปฺถ
 อปชฺชิสฺสถ. เสยฺยถาปึ ภิกฺขเว คามสฺสํ วา นิคมสฺสํ วา อวิทฺทูเร มหนฺตํ สํถวณฺ,
 คณฺจสฺสํ เหวณฺเทหิ สณฺณนฺ, สฺสํ โกจิเทว ปุริสํ อปฺปชฺชเยยฺย อตฺถกาโม

หิตกาโม โยคกฺเขมกาโม; โส ยา ตา ตาดตฏฺจโย กุฏฺฐิตา โชชาปหฺรณฺนิโย, ตา
 ตจฺเจตฺตฺวา พหิทฺธา นึหฺเรยฺย, อนฺโตวณฺํ สฺวุโสธฺคํ วิโสชฺชเยยฺย, ยา ปนฺ ตา
 ตาดตฏฺจโย อชฺชกา สฺฐาตา, ตา สฺมา ปวิหฺเรยฺย. เอวฺเวหฺตํ ภิกฺขเว ตาดวณฺํ
 อปเรน สฺมเยน อุตฺถมฺมิ วิรูพฺหิ เวปฺถลฺลํ อาปชฺชเยยฺย. เอวฺเมว โช ภิกฺขเว ตฺเมหฺปิ
 อกฺุสฺสํ ปชฺหถ, กุสฺเสสฺสุ ชมฺเมสฺสุ อาโยคํ กโรถ. เอวฺวหฺสิ ตฺเมหฺปิ อิมฺสฺมึ ชมฺมวินฺเย
 อุตฺถมฺมิ วิรูพฺหิ เวปฺถลฺลํ อาปชฺชถ.

[๒๒๖] ภูตฺตพฺพํ ภิกฺขเว อิมิสฺสาเยว สํวคฺคิยา เวเทหิกา นาม คหฺปตานิ
 อโหสิ. เวเทหิกาย ภิกฺขเว คหฺปตานิยา เอวํ กถฺยาโน กิตฺติสฺสทฺโท อพฺภุคฺคโต
 “โสธฺรา เวเทหิกา คหฺปตานิ, นีวาตา เวเทหิกา คหฺปตานิ, อุปฺสนฺตา เวเทหิกา
 คหฺปตานิ”ติ. เวเทหิกาย โช ปนฺ ภิกฺขเว คหฺปตานิยา กาวี นาม ทาสี อโหสิ
 ทกฺขา อนตฺสา สฺสฺสฺวิหิตกมฺมนฺตา. อถ โช ภิกฺขเว กาวียา ทาสียา เอตทโหสิ “มยฺหิ
 โช อຍယာย เอวํ กถฺยาโน กิตฺติสฺสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘โสธฺรา เวเทหิกา คหฺปตานิ,
 นีวาตา เวเทหิกา คหฺปตานิ, อุปฺสนฺตา เวเทหิกา คหฺปตานิ’ติ. กิณฺุชฺช เม อຍယာ
 สฺนคฺเขว นุ โช อชฺฉมคฺคํ โกပ္ပိ น ปาตฺตุกโรติ อุตฺทาหุ อตฺนคฺ? อุตฺทาหุ มยฺหเมเวเต
 กมฺมนฺตา สฺสฺสฺวิหิตา, เยน เม อຍယာ สฺนคฺเขว อชฺฉมคฺคํ โกပ္ပိ น ปาตฺตุกโรติ โน อตฺนคฺ.
 ยนฺนุนาหิ อຍຍံ ဝိမ္မံဇေယျန”ติ. อถ โช ภิกฺขเว กาวี ทาสี ทิวา, อတ္တฺจํ. อถ โช
 ภิกฺขเว เวเทหิกา คหฺปตานิ กาวี ทาสี เอตทโวจ “เห ชฺช กาวี”ติ. กิ อຍယေတိ.
 กิ ชฺช ทิวา อတ္တฺจํ”ติ. น ชฺชวยฺเย กိဏ္ဍိจฺจိ. “โน ဝတ ဝေ ကိဏ္ဍိ, ပါပတေ
 တိဝာ အတ္တံ”ติ. กပ္ပိတာ อนคฺคตမာ ဟာဂ္ဂ္ဂ္ဂ္ဂါ. อถ โช ภิกฺขเว กาวียา ทาสียา
 เอตทโหสิ “สนฺคฺเขว โช เม อຍယာ อชฺฉมคฺคํ โกပ္ပိ น ปาตฺตุกโรติ โน อตฺนคฺ.
 มยฺหเมเวเต ကမ္မနာ ဝိမ္မံဇေယျန, ထေ ဝေ အယာ ဝိမ္မံဇေယျန အစမကကံ ကပိ ဝ
 ပာတုကရဝိ ဝေ အတနက. ယနုနာဟံ ဝိယိယိသံ မတုတယ အຍယံ ဝိမ္မံဇေယျန”ติ. อถ โစ

• ก. โອชธာธาธา
 ๒ ค.ม. เตจฺวา
 ๓ ส.อ. มยฺหเมเวเต
 ๔ ค.ม.ส.อ. ปาปทาธา

ภิกษเว กาทิ ทาสี ทิวาตรีเยว อฏฐาสี. อถ โช ภิกษเว เวเทหิกา คหปตานี
 กาทิ ทาสี เขตทโวจ "เห เซ กาทิ"ติ. กิ อยเยติ. กิ เซ ทิวาตรี อฏฐาสีติ.
 น ชวฺยเย ภิณฺจติ. "โน วต เว ภิณฺจ, ปาปทาสี ทิวาตรี อฏฐาสี"ติ กุบีตา
 อนคฺตมฺนา อนคฺตมฺนวาจํ นิจฺฉาเรติ. อถ โช ภิกษเว กาทิยา ทาสียา เขตทโหสิ
 "สนฺคฺเยว โช เม อยฺยา อชฺฉมฺคฺตํ โภบํ น ปาตฺกโรติ โน อสนฺคฺ. มยฺหเมเวเต
 กมฺมฺนฺตา สฺตฺตฺวิหิตา, เยน เม อยฺยา สฺนคฺเยว อชฺฉมฺคฺตํ โภบํ น ปาตฺกโรติ โน
 อสนฺคฺ. ยนฺนุนาหํ ภิยโยโส มคฺตาย อหํ อิมฺเสยฺยนฺ"ติ. อถ โช ภิกษเว กาทิ
 ทาสี ทิวาตรีเยว อฏฐาสี. อถ โช ภิกษเว เวเทหิกา คหปตานี กาทิ ทาสี
 เขตทโวจ "เห เซ กาทิ"ติ. กิ อยเยติ. กิ เซ ทิวาตรี อฏฐาสีติ. น ชวฺยเย
 ภิณฺจติ. "โน วต เว ภิณฺจ, ปาปทาสี ทิวาตรี อฏฐาสี"ติ กุบีตา อนคฺตมฺนา
 อคฺคพฺสฺสฺจ คฺเขตฺวา สฺตฺเส ปหารํ อทาสี "สฺตฺตํ เต ภินฺทิสฺสํ"ติ. อถ โช ภิกษเว
 กาทิ ทาสี ภินฺเนน สฺตฺเสน โถหิตฺเตน คตฺนฺเตน ปฏิวิธฺสฺกานํ อชฺฉมาเปตี "ปฺตฺตฺถยฺเย
 สฺวฺรคฺย กมฺมํ, ปฺตฺตฺถยฺเย นิวาตฺย กมฺมํ, ปฺตฺตฺถยฺเย อฺปฺตฺนฺตฺย กมฺมํ. กถํ หิ
 นาม เอกทาสีกาย 'ทิวา อฏฐาสี'ติ กุบีตา อนคฺตมฺนา อคฺคพฺสฺสฺจ คฺเขตฺวา สฺตฺเส
 ปหารํ ทสฺสฺติ "สฺตฺตํ เต ภินฺทิสฺสํ"ติ. อถ โช ภิกษเว เวเทหิกาย คหปตานียา
 อปฺเรน สฺมเยน เอวํ ปาปโก ภิคฺคิสฺส
 คหปตานี, อนิวดา เวเทหิกา คหปตานี, อนฺปฺตฺนฺตา เวเทหิกา คหปตานี"ติ.
 เอมเว โช ภิกษเว อีเชกฺจฺจ ภิคฺคฺ ตาวเทว สฺวฺรคฺโสวโต โหติ, นิวาคนิวดาโต
 โหติ, อฺปฺตฺนฺตฺยโต โหติ, ยาว น อมฺนาปา วจนฺปภา สฺตฺนฺติ. ยโต จ ภิกษเว
 ภิคฺคฺ อมฺนาปา วจนฺปภา สฺตฺนฺติ, อถ ภิคฺคฺ สฺวฺรคฺติ เวทิตฺพฺโพ, นิวาโตติ เวทิตฺพฺโพ,
 อฺปฺตฺนฺโตติ เวทิตฺพฺโพ. นาหนฺตํ ภิกษเว ภิคฺคฺ สฺวฺจฺจติ วทามิ, โย จีวรฺบิณฺฑ-
 ปาตฺเตนาสนฺคิตานปฺจฺยภเถชฺชปฺริกฺขารฺเหตฺ สฺวฺจฺจ โหติ, สฺวฺจฺจสฺตฺตํ อปฺชฺชติ. ตํ ภิคฺคฺ
 เหตฺ? คณฺหิ โส ภิกษเว ภิคฺคฺ จีวรฺบิณฺฑปาตฺเตนาสนฺคิตานปฺจฺยภเถชฺชปฺริกฺขารฺ
 อถมาโน น สฺวฺจฺจ โหติ, น สฺวฺจฺจสฺตฺตํ อปฺชฺชติ. โย จ โช ภิกษเว ภิคฺคฺ
 ชมฺมฺเยว สฺกฺกโรนฺโต ชมฺมํ ครุโรนฺโต ชมฺมํ มาเนนฺโต ชมฺมํ ปุเชนฺโต ชมฺมํ

๑ น.ม.ต.อ. สฺตฺตํ โวภินฺทิ
 ๒ น.ม.ต.อ. สฺตฺตํ โวภินฺทิสฺสํ

อปจายมาโน สุวโจ โหติ, โสวจสุตฺตํ อปชฺชติ; ตมหํ สุวโจติ วทามิ. ตตฺมาติห
 ภิกฺขเว “ชมฺมํเยว สกฺกโรนฺตา ชมฺมํ ครุกโรนฺตา ชมฺมํ มาเนนฺตา ชมฺมํ ปุเชนฺตา
 ชมฺมํ อปจายมาโน สุวจา ภวิสฺสาม, โสวจสุตฺตํ อปชฺชติสฺสามา”ติ. เอวญฺหิ โฉ
 ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพ.

[๒๒๗] ปณฺจิมะ ภิกฺขเว วจนปถา, เยหิ โฉ ปเร วทมาโน วเทยฺยู; กาทน
 วา อกาถน วา, ฐฺเตน วา อฐฺเตน วา, สฺสเนหฺน วา ฆรฺสเนหฺน วา, อตฺถสฺสณฺหิ-
 เตน วา อนตฺถสฺสณฺหิเตน วา, เมตฺตจิตฺตฺตา วา โทสฺสนฺตรา วา. กาทน วา ภิกฺขเว
 ปเร วทมาโน วเทยฺยู อกาถน วา, ฐฺเตน วา ภิกฺขเว ปเร วทมาโน วเทยฺยู อฐฺเตน วา,
 สฺสเนหฺน วา ภิกฺขเว ปเร วทมาโน วเทยฺยู ฆรฺสเนหฺน วา, อตฺถสฺสณฺหิเตน วา ภิกฺขเว
 ปเร วทมาโน วเทยฺยู อนตฺถสฺสณฺหิเตน วา, เมตฺตจิตฺตฺตา วา ภิกฺขเว ปเร วทมาโน
 วเทยฺยู โทสฺสนฺตรา วา. ตตฺรามี โฉ ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพ “น เจว โน จิตฺตํ
 วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี, น จ ปาปํกํ วาจํ นิจฺจนาเรตฺสํสาม, หิตานุกมฺมํ จ วิหริตฺสํสาม
 เมตฺตจิตฺตฺตา น โทสฺสนฺตรา. ตณฺจ ปุคฺคตํ เมตฺตตาสฺสทคฺเคน เจตฺสา ฆริตฺวา
 วิหริตฺสํสาม, ตทารมฺมณฺณจ สฺพพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตตาสฺสทคฺเคน เจตฺสา วิปฺลเน
 มหคฺคเคน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺเณน ฆริตฺวา วิหริตฺสํสามา”ติ. เอวญฺหิ
 โฉ ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพ.

[๒๒๘] เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส อากฺขณฺเดยฺย กุฑฺทาตปมฺมํ อาทาย, โส เอวํ
 วเทยฺย “อหํ อิมํ มหาปจฺฉวี อปจฺฉวี ภวิสฺสาม”ติ. โส ตตฺร ตตฺร ชฺเนยฺย, ตตฺร ตตฺร
 วิกิริยฺย, ตตฺร ตตฺร โขฏฺฐุเกยฺย, ตตฺร ตตฺร โอมุคฺเตยฺย ‘อปจฺฉวี ภวตี, อปจฺฉวี ภวตี”ติ.
 ตํ กิ มณฺณต ภิกฺขเว, อปํ นุ โส ปุริโส อิมํ มหาปจฺฉวี อปจฺฉวี กเรยฺยาติ. โน
 เหนฺตํ ภาเน. ตํ กิสฺส เหนฺตํ? อยญฺหิ ภาเน มหาปจฺฉวี คมฺภีรา อปฺปเมยฺยา, สํ
 น สุกฺรา อปจฺฉวี กาคุ. ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิตฺมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคํ

๑ น.ม.อ. อพฺยาพชฺเณน

๒ น.ม. วิชฺเนยฺย

วคฺค]

อสุตฺตํ. เอมเมว โส ภิกฺขเว ปณฺจิเม วจนปถา, เยหิ โฉ ปเว วทมานา
 วทเยยฺมฺ: กาดเนน วา อกาดเนน วา, ภูเตน วา อภูเตน วา, สฺเนหฺน วา มรฺุเตน
 วา, อตฺถสฺสณฺหิตฺเตน วา อนตฺถสฺสณฺหิตฺเตน วา, เมตฺตจิตฺตํ วา โทสฺสนฺตฺรา วา. กาดเนน
 วา ภิกฺขเว ปเว วทมานา วทเยยฺมฺ: อกาดเนน วา, ภูเตน วา ภิกฺขเว ปเว วทมานา
 วทเยยฺมฺ: อภูเตน วา, สฺเนหฺน วา ภิกฺขเว ปเว วทมานา วทเยยฺมฺ: มรฺุเตน วา,
 อตฺถสฺสณฺหิตฺเตน วา ภิกฺขเว ปเว วทมานา วทเยยฺมฺ: อนตฺถสฺสณฺหิตฺเตน วา, เมตฺตจิตฺตํ
 วา ภิกฺขเว ปเว วทมานา วทเยยฺมฺ: โทสฺสนฺตฺรา วา. ตตฺตฺราปํ โฉ ภิกฺขเว เหวํ
 สฺกฺขิตฺตพฺพํ "น เจว โน จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี, น จ ปาปํ กํ วา จํ นิจฺฉาเวตฺถสฺมา,
 ทิตานํมฺุเป จ วิหริตฺถสฺมา เมตฺตจิตฺตํ น โทสฺสนฺตฺรา. ตตฺตฺรา ปุคฺคํ เมตฺตาสฺสทฺทคฺเตน
 เจตฺถา มรฺิตฺวา วิหริตฺถสฺมา, ตทารมฺมณฺณจ สฺพฺพาวนฺตํ โดกํ ปจฺจวีสฺสเมน เจตฺถา
 วิปฺุเตน มหคฺคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฉเมน มรฺิตฺวา วิหริตฺถสฺมา"ติ.
 เอมเมว โฉ ภิกฺขเว สฺกฺขิตฺตพฺพํ.

[๒๒๘] เสงฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริสํ อากฺขฺเขยฺย ตาขํ วา หิตฺทํ วา นฺตํ วา
 มนฺชชฺชวํ วา อาทาย, โสฺ เหวํ วทเยย "อหํ อิมสฺมึ อากาเส รุเปํ ตฺธิตฺถสฺมา,
 รูปปาคฺุภาวํ กวิสฺสํ"ติ. ตํ กิํ มนฺชชฺชวํ ภิกฺขเว? อปํ นุ โส ปุริสํ อิมสฺมึ
 อากาเส รุเปํ ตฺธิชฺชเยย, รูปปาคฺุภาวํ กเรยฺยา"ติ. โน เหวํ ฆนฺเต. ตํ กิสฺสํ เหวํ?
 อณฺหิตฺ ฆนฺเต อากาโส อรฺุเปํ อนฺทิสฺสโน, ตตฺถ น สฺกฺกํ รุเปํ ตฺธิตฺถํ, รูปปาคฺุภาวํ
 กาคฺุ. ยาวเทว จ ปน โส ปุริสํ กิตฺมถสฺสํ วิฆาตสฺสํ ภาคํ อสุตฺตํ. เอมเมว
 โส ภิกฺขเว ปณฺจิเม วจนปถา, เยหิ โฉ ปเว วทมานา วทเยยฺมฺ: กาดเนน วา
 อกาดเนน วา ๑ เป ๑ ตทารมฺมณฺณจ สฺพฺพาวนฺตํ โดกํ อากาสฺสเมน เจตฺถา วิปฺุเตน
 มหคฺคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฉเมน มรฺิตฺวา วิหริตฺถสฺมา"ติ. เอมเมว
 โฉ ภิกฺขเว สฺกฺขิตฺตพฺพํ.

[๒๓๐] เสงฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริสํ อากฺขฺเขยฺย อาทิตฺตํ ติณฺนุกํ อาทาย, โส
 เหวํ วทเยย "อหํ อิมาย อาทิตฺตํ ติณฺนุกาย คจฺจํ นทํ สฺนตฺตาเปตฺถสฺมา สฺมฺปริ-

ตาเปตส์สามี่”ติ. คํ กิ มณฺณต ภิกฺขเว? อปี นุ ใต ปุริใต อากิตฺตาย ติณฺณุกาย
คงคํ นทึ สันตฺตาเปยฺย สมนฺปริตฺตาเปยฺยาคี. โน เหนฺค ฆนฺเต. คํ กิถุสฺส เหนฺค?
คงคฺคา หี ฆนฺเต นทึ คมนฺภีรฺวา อปฺปเมยฺยา, ตํ น ตุกรฺวา อากิตฺตาย ติณฺณุกาย
สันตฺตาเปตฺตุ สมนฺปริตฺตาเปตฺตุ. ยาวเทว จ ปน ใต ปุริใต กิตฺตมถฺตฺส วิฆาตฺตฺส ภาคฺ
อถฺตฺสาติ. เอวเมว ไซ ภิกฺขเว ปณฺจิเม วจนฺปถา, เยหิ โว ปเร วทมาณา
วเทยฺยํ: กาถน วา อกาถน วา ว เป ว ตทารมฺมณณฺจ สัพฺพาวนฺคํ ใถกํ
คงคาสฺสเมน เจตฺสา วิปฺเตน มหคฺคเตน อปฺปมาถนฺน อเวเรน อพฺยาปฺชเมน ฝริตฺวา
วิหริสฺสามา”ติ. เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตพฺพ.

[๒๓๓] เสงฺยถาปปี ภิกฺขเว วิพารภตฺตุตา มทฺทิตฺตา สุมทฺทิตฺตา สุปฺริมทฺทิตฺตา มุทฺทกา
คฺตุตินึ ฉินฺนสฺตฺสวรา ฉินฺนปพฺภรฺวา. อถ ปุริใต อากฺจฺเจยฺย กฏฺจํ วา กจฺจํ วา
อาทาย, ใต เอวํ วเทยฺย “อหํ อิมํ วิพารภตฺตุคํ มทฺทิตํ สุมทฺทิตํ สุปฺริมทฺทิตํ มุทฺทกํ
คฺตุตินึ ฉินฺนสฺตฺสวริ ฉินฺนปพฺภริ กฏฺเจน วา กจฺเจน วา สฺรตฺสริ กริสฺสามิ, ภรฺภริ
กริสฺสามี่”ติ. คํ กิ มณฺณต ภิกฺขเว? อปี นุ ใต ปุริใต อิมํ วิพารภตฺตุคํ มทฺทิตํ
สุมทฺทิตํ สุปฺริมทฺทิตํ มุทฺทกํ คฺตุตินึ ฉินฺนสฺตฺสวริ ฉินฺนปพฺภริ กฏฺเจน วา กจฺเจน วา
สฺรตฺสริ กเรยฺย, ภรฺภริ กเรยฺยา”ติ. โน เหนฺค ฆนฺเต. คํ กิถุสฺส เหนฺค? อณฺหิ
ฆนฺเต วิพารภตฺตุตา มทฺทิตฺตา สุมทฺทิตฺตา สุปฺริมทฺทิตฺตา มุทฺทกา คฺตุตินึ ฉินฺนสฺตฺสวรา
ฉินฺนปพฺภรฺวา, ตํ น ตุกรฺวา กฏฺเจน วา กจฺเจน วา สฺรตฺสริ กาคํ, ภรฺภริ กาคํ.
ยาวเทว จ ปน ใต ปุริใต กิตฺตมถฺตฺส วิฆาตฺตฺส ภาคฺ อถฺตฺสาติ. เอวเมว ไซ ภิกฺขเว
ปณฺจิเม วจนฺปถา, เยหิ โว ปเร วทมาณา วเทยฺยํ: กาถน วา อกาถน วา, ฏฺเตน วา
อฏฺเตน วา, สฺถเนหฺน วา ฝรฺุเสนฺน วา, อคฺคถฺตฺสณฺหิเตน วา อนคฺคถฺตฺสณฺหิเตน วา,
เมคฺคตฺจิจฺจิตฺตา วา โทสฺนฺตฺรฺวา วา. กาถน วา ภิกฺขเว ปเร วทมาณา วเทยฺยํ
อกาถน วา, ฏฺเตน วา ภิกฺขเว ปเร วทมาณา วเทยฺยํ อฏฺเตน วา, สฺถเนหฺน

๑ ฉ.ม.อ. ฉินฺนภพฺภรฺวา ๒ ฉ.ม. กถถํ ๓ ฉ.ม.อ. อมํ
๔ ฉ.ม. อมฺุหิ; อี. อสุหิ

วา ภิขเว ปเว จมมานา จเทยฺยํ ฆรฺเสณ วา, อคฺคธมฺพหิเตน วา ภิขเว ปเว
 จมมานา จเทยฺยํ อมคฺคธมฺพหิเตน วา, เมตฺตจิตฺตา วา ภิขเว ปเว จมมานา จเทยฺยํ
 โทสนฺตฺรา วา. ตตฺรปิ โว ภิขเว เอวํ สิกฺขิตฺพํ "น เจว โน จิตฺตํ วิปริณฺตํ
 ภวีสฺสตี, น จ ปาบีกํ วาจํ นิจฺจเวรฺสํ, หิตานุกมฺปิ จ วิหริสฺสํ เมตฺต-
 จิตฺตา น โทสนฺตฺรา. ตच्च ปุคฺคํ เมตฺตาสฺสคฺเคน เจตฺสา ฆริตฺวา วิหริสฺสํ,
 ตถารมฺมณฺณจ สฺพพาวนฺตํ โถกํ วิพารภสฺสํตํเมน เจตฺสา วิปฺเตน มหคฺคเคน
 อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปฺชฺเณน ฆริตฺวา วิหริสฺสํ"ติ. เอวณฺหิ โว ภิขเว
 สิกฺขิตฺพํ.

[๒๓๒] อุกฺโกตฺตณฺฑเกณฺปิ จ ภิขเว กกเจเน โจรา โอจฺรกา อจฺจมฺกฺตานิ
 โอกนฺเตยฺยํ, ตตฺรปิ โย มโน ปทุเสยฺย, น เม สฺส เตน สํสํนโร. ตตฺรปิ
 โว ภิขเว เอวํ สิกฺขิตฺพํ "น เจว โน จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวีสฺสตี, น จ ปาบีกํ
 วาจํ นิจฺจเวรฺสํ, หิตานุกมฺปิ จ วิหริสฺสํ เมตฺตจิตฺตา น โทสนฺตฺรา. ตच्च
 ปุคฺคํ เมตฺตาสฺสคฺเคน เจตฺสา ฆริตฺวา วิหริสฺสํ, ตถารมฺมณฺณจ สฺพพาวนฺตํ
 โถกํ เมตฺตาสฺสคฺเคน เจตฺสา วิปฺเตน มหคฺคเคน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยา-
 ปฺชฺเณน ฆริตฺวา วิหริสฺสํ"ติ. เอวณฺหิ โว ภิขเว สิกฺขิตฺพํ.

[๒๓๓] อิมฺมจฺจ ตฺเมห ภิขเว กกจูปมํ โอวาทํ อภิขณฺโณ มนฺตฺกเรยฺยาถ,
 ปสฺสธ โน ตฺเมห ภิขเว ตํ วจฺนปถํ อณฺเฏ วา อณฺเฏ วา, ยํ ตฺเมห นาจิ-
 วาเสยฺยาถาติ. โน เหนํ ฆนฺเต. ตสฺมาติห ภิขเว อิมํ กกจูปมํ โอวาทํ อภิขณฺโณ
 มนฺตฺกโรถ, ตํ โว ภวีสฺสตี ทิฆรคฺคํ หิตาย สฺชยาติ.

อิมโวจ ภควา; อคฺคตมฺนา เต ภิขู ภควโต ภาตฺตํ อภินนฺทฺนฺตี.

กกจูปมสุตํ นิฏฺฐิตํ ปจฺมํ.

๓. โอปัมมวรรค

หมวดว่าด้วยข้ออุปมา

๑. กกฎปมสูตร

ว่าด้วยอุปมาด้วยเลื่อย

[๒๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับ
ภิกษุณีทั้งหลายเกินเวลา ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลาย
อย่างนี้ ถ้าภิกษุบางรูปติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าท่านพระโมลियผัคคุณะ ท่าน
พระโมลियผัคคุณะก็โกรธไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ^๑ขึ้นก็มี อนึ่ง ถ้าภิกษุ
บางรูปติเตียนท่านพระโมลियผัคคุณะต่อหน้าภิกษุณีเหล่านั้น ภิกษุณีเหล่านั้นก็พากัน
โกรธไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ^๑ขึ้นก็มี ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับ
ภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว
นั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีเกิน
เวลา ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีอย่างนี้ ถ้าภิกษุบางรูป
ติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าท่านพระโมลियผัคคุณะ ท่านพระโมลियผัคคุณะก็โกรธ

^๑ อธิกรณ หมายถึงเรื่องที่ต้องดำเนินการ มี ๔ อย่าง คือ (๑) วิวาหาธิกรณ การเถียงกันเกี่ยวกับ
พระธรรมวินัย (๒) อนูวาหาธิกรณ การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ (ละเมิดสิกขาบท) (๓) อาปิตตาธิกรณ
การต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวให้พ้นจากอาบัติ (๔) กิจจาธิกรณ กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะ
ต้องทำ เช่น ให้อุปสมบท ให้ผ้ากฐิน แต่ในที่นี้หมายถึงอนูวาหาธิกรณ (อง.ทศ.อ. ๒/๑๕/๑๒, ม.ม.อ.
๒/๒๒๒/๒)

ไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ์ขึ้นก็มี อนึ่ง ถ้าภิกษุบางรูปติเตียนท่านพระโมลियผัคคุณะต่อหน้าภิกษุณีเหล่านั้น ภิกษุณีเหล่านั้นก็พากันโกรธไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ์ขึ้นก็มี ท่านพระโมลियผัคคุณะอยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีอย่างนี้”

ทรงเตือนพระโมลियผัคคุณะที่โกรธ

[๒๒๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุรูปหนึ่งมาตรัสว่า “มาเถิด ภิกษุ เธอจงไปเรียกโมลियผัคคุณะภิกษุตามคำของเราว่า ‘ท่านผัคคุณะ พระศาสดาตรัสเรียกท่าน’”

ภิกษุรูปนั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้วเข้าไปหาท่านพระโมลियผัคคุณะถึงที่อยู่แล้ว ได้กล่าวกับท่านว่า “ท่านผัคคุณะ พระศาสดาตรัสเรียกท่าน”

ท่านพระโมลियผัคคุณะรับคำภิกษุรูปนั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านโมลियผัคคุณะว่า

“ผัคคุณะ จริงหรือที่เขาถือกันว่า เธออยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายเกินเวลา เธออยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ ถ้าภิกษุบางรูปติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าเธอ เธอก็โกรธไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ์ขึ้นก็มี อนึ่ง ถ้าภิกษุบางรูปติเตียนเธอต่อหน้าภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุณีเหล่านั้นก็พากันโกรธ ไม่พอใจภิกษุรูปนั้นถึงกับก่ออธิกรณ์ขึ้นก็มี จริงหรือที่เธออยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้”

ท่านพระโมลियผัคคุณะทูลรับว่า “จริง พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสถามต่อไปว่า “เธอเป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธามิใช่หรือ”

ท่านพระโมลियผัคคุณะทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

[๒๒๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ผัคคุณะ การที่เธออยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายเกินเวลานี้ ไม่สมควรแก่เธอผู้เป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต

ด้วยศรัทธาเลย เพราะฉะนั้น แม้ถ้าภิกษุบางรูปจะฟังติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น เธอก็ควรละฉันทะและวิตกอันอาศัยเรือน^๑เสีย แม้ในข้อนั้น เธอควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ’ ผู้คณนะ เธอควรสำเหนียกอย่างนี้แล

เพราะฉะนั้น ถ้าใคร ๆ จะฟังทำร้ายภิกษุณีเหล่านั้นด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ และศีลตราต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น เธอก็ควรละฉันทะและวิตกอันอาศัยเรือนเสีย เธอควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ’ เธอควรสำเหนียกอย่างนี้แล

เพราะฉะนั้น ถ้าใคร ๆ ติเตียนต่อหน้าเธอ แม้ในข้อนั้น เธอควรละฉันทะและวิตกอันอาศัยเรือนเสีย เธอควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ’ เธอควรสำเหนียกอย่างนี้แล

ผู้คณนะ เพราะฉะนั้น ถ้าใคร ๆ จะฟังทำร้ายเธอด้วยฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ และศีลตรา แม้ในข้อนั้น เธอควรละฉันทะและวิตกอันอาศัยเรือนเสีย เธอควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ’ ผู้คณนะ เธอควรสำเหนียกอย่างนี้แล”

^๑ อาศัยเรือน หมายถึงอาศัยกามคุณ ๕ (คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ) (ม.ม.อ. ๒/๒๒๔/๓)

ประโยชน์ของการฉันอาหารมือเดียว

[๒๒๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สมัยหนึ่ง ภิกษุจำนวนมากได้ทำให้เรามีจิตยินดี เราได้เตือนภิกษุทั้งหลาย ณ ที่นี้ว่า ‘เราฉันอาหารมือเดียว’ เราเมื่อฉันอาหารมือเดียว ย่อมรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุกมาเถิด แม้พวกเธอก็จงฉันอาหารมือเดียว แม้เธอทั้งหลายเมื่อฉันอาหารมือเดียว จักรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก’ เราไม่ต้องพราสสอนภิกษุเหล่านั้นอีก เพียงแต่ทำให้สติเกิดขึ้นในภิกษุเหล่านั้นเท่านั้น รถที่เทียมด้วยม้าอาชาไนย ซึ่งฝึกมาดีแล้ว เล่นไปตามทางใหญ่สี่แพร่ง บนพื้นราบเรียบโดยไม่ต้องใช้แล้ เพียงแต่นายสารถีผู้ฝึกหัดม้าที่ฉลาดขึ้นรถแล้วจับสายบังเหียนด้วยมือซ้าย จับแล้ด้วยมือขวา เตือนม้าให้วิ่งตรงไปหรือเลี้ยวกลับไปตามถนนที่ต้องการได้ตามความปรารถนา แม้นั้นใด เราก็จั้นนั้นเหมือนกัน ไม่ต้องพราสสอนภิกษุเหล่านั้นอีก เพียงแต่ทำให้สติเกิดขึ้นในภิกษุเหล่านั้นเท่านั้น เพราะฉะนั้น แม้เธอทั้งหลายก็จงละอกุศลธรรม จงทำความพากเพียรในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนี้ แม้เธอทั้งหลายก็จักถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

ภิกษุทั้งหลาย ป่าสาละอันกว้าง ไกลบ้านหรือนิคม ป่านั้นรกไปด้วยต้นละหุ่ง บุรุษบางคนหวังดี หวังประโยชน์ และหวังความเจริญเติบโตของต้นสาละนั้น เขาจึงตัดหน่อต้นสาละที่คอด ซึ่งคอยแย่งอาหารแล้วนำออกไปทิ้งที่ภายนอก แล้ววางภายในป่าให้สะอาดเรียบร้อย คอยบำรุงรักษาต้นสาละเล็ก ๆ ซึ่งตรง แข็งแรงดี ไว้อย่างดี ด้วยการกระทำดังกล่าวมานี้ ต่อมา ป่าไม้สาละนั้นก็เจริญ งอกงาม ไพบูลย์ขึ้นโดยลำดับ แม้นั้นใด แม้เธอทั้งหลายก็จั้นนั้นเหมือนกัน จงละอกุศลธรรม จงทำความพากเพียรในกุศลธรรมทั้งหลาย เมื่อเป็นเช่นนี้ เธอทั้งหลายก็จักถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้

๑ **ฉันอาหารมือเดียว** หมายถึงการฉันอาหารในเวลาเช้า คือตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนถึงเวลาเที่ยงวัน แม้อภิกษุฉันอาหาร ๑๐ ครั้ง ในช่วงเวลานี้ก็ประสงค์ว่า ฉันอาหารมือเดียว (ม.ม.อ. ๒/๒๒๕/๓)

นางเวเทหิกากับนาคาลโทสะ

[๒๒๖] ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในกรุงสาวัตถีนี้แล ได้มีหญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกา เธอมีกิตติศัพท์อันงามขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า ‘หญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกาเป็นคนเรียบร้อย เจียมตน ใจเย็น และเธอมีสาวใช้ชื่อนาคาลีเป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน จัดการงานดี’

ต่อมา สาวใช้นาคาลีได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘กิตติศัพท์อันงามของนายหญิงของเราขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า ‘หญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกาเป็นคนเรียบร้อย เจียมตน ใจเย็น นายหญิงของเราไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ หรือว่า หล่อนไม่มีความโกรธอยู่เลย หรือนายหญิงของเราไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ เพราะเราจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี ไม่ใช่หล่อนไม่มีความโกรธ ทางที่ดี เราจะต้องทดลองนายหญิงดู’ วันรุ่งขึ้น นางนาคาลีก็แกล้งตื่นสาย

ฝ่ายหญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกาได้ทวาดสาวใช้นาคาลีว่า ‘เฮ้ย นางนาคาลี’

นางนาคาลีขานรับว่า ‘อะไรเจ้าคะ นายหญิง’

นางเวเทหิกาถามว่า “เฮ้ย ทำไมจึงตื่นสาย”

นางนาคาลีตอบว่า “ไม่มีอะไรเจ้าคะ”

นางจึงกล่าวอีกว่า ‘เฮ้ย นางชาติชั่ว เมื่อไม่มีอะไร ทำไมจึงตื่นสาย’ แล้วโกรธไม่พอใจ ทำหน้านิ้วคิ้วขมวด

ลำดับนั้น นางนาคาลีได้คิดว่า ‘นายหญิงของเราไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในเท่านั้น ไม่ใช่หล่อนไม่มีความโกรธ ที่ไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ ก็เพราะเราจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี ไม่ใช่หล่อนไม่มีความโกรธ ทางที่ดี เราจะต้องทดลองนายหญิงให้ยิ่งขึ้นไป’ ต่อมา นางนาคาลีก็ตื่นสายกว่าทุกวัน

ครั้งนั้น หญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกา ก็ร้องทวาดนางนาคาลีอีกว่า ‘เฮ้ย นางนาคาลี’

นางนาคาลีขานรับว่า ‘อะไรเจ้าคะ นายหญิง’

นางเวเทหิกาถามว่า ‘เฮ้ย ทำไมจึงตื่นสาย’

นางนาคาลีตอบว่า ‘ไม่มีอะไรเจ้าคะ’

นางจึงกล่าวอีกว่า ‘เฮ้ย นางชาติชั่ว เมื่อไม่มีอะไร ทำไมจึงตื่นสายเล่า’ แล้วโกรธ ไม่พอใจ แผลเสียดด้วยความขุ่นเคือง

ลำดับนั้น นางกาลิได้คิดว่า ‘นายหญิงของเราไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในเท่านั้น ไม่ใช่หล่อนไม่มีความโกรธ ที่ไม่แสดงความโกรธที่มีอยู่ในภายในให้ปรากฏ ก็เพราะเราจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี ไม่ใช่หล่อนไม่มีความโกรธ ทางที่ดี เราจะต้องทดลองให้ยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีก’ ต่อมา นางกาลิก็ตื่นสายยิ่งกว่าทุกวัน

ครั้งนั้น หญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกาก็ร้องตวาดต่านางกาลิว่า ‘เฮ้ย นางกาลิชาติชั่ว’

นางกาลิขานรับว่า ‘อะไรเจ้าคะ นายหญิง’

นางเวเทหิกากล่าวว่า ‘เฮ้ย ทำไมจึงตื่นสายนัก’

นางกาลิตอบว่า ‘ไม่มีอะไรเจ้าคะ’

นางจึงกล่าวอีกว่า ‘เฮ้ย นางชาติชั่ว เมื่อไม่มีอะไร ทำไมจึงตื่นสายเล่า’ แล้วโกรธจัด คว่ำลิ้มประตูขวางศีรษะ ปากก็ด่าว่า ‘ข้าจะตีหัวเอ็งให้แตก’

คราวนั้น นางกาลิหัวแตกมีเลือดไหลโชก เทียวโพนทะนาแก่คนบ้านใกล้เคียง เคียงว่า ‘พ่อคุณแม่คุณทั้งหลาย ขอเชิญดูการกระทำของคนเรียบร้อย เจียมตนใจเย็นเถิด นางโกรธไม่พอใจว่าตื่นสาย จึงคว่ำลิ้มประตูขวางศีรษะของสาวใช้คนหนึ่ง ปากก็ด่าว่า ‘ข้าจะตีหัวเอ็งให้แตก’

ภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่นั้นมา กิตติศัพท์อันชั่วช้าของหญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกาก็ขจรไปอย่างนี้ว่า ‘หญิงแม่เรือนชื่อเวเทหิกา เป็นหญิงดุร้าย ไม่เจียมตน ใจร้อน’ แม้ฉันทิ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็ฉันทิเหมือนกัน เป็นผู้เรียบร้อยนักเรียบร้อยหนา เจียมตนนักเจียมตนหนา ใจเย็นนักใจเย็นหนา ก็เพียงชั่วเวลาที่ถ้อยคำอันไม่เป็นที่พอใจไม่มากระทบเท่านั้น แต่เมื่อใด ถ้อยคำอันไม่เป็นที่พอใจมากระทบเธอเข้า เมื่อนั้นควรทราบว่ ‘เธอเป็นผู้เรียบร้อย เป็นผู้เจียมตน เป็นผู้ใจเย็นจริง’^๑ ภิกษุที่ทำตน

^๑ ข้อความนี้มีความหมายว่า เมื่อใด ถ้อยคำที่ไม่น่าพอใจมากระทบโสตประสาทเธอเข้า แล้วเธอสามารถดำรงอยู่ในอิริยาสนขันธ์(ความอดทนคือความอดกลั้น)ได้ ไม่โกรธ ฟังทราบว่ เธอเป็นผู้เรียบร้อย เจียมตน และใจเย็น (ม.ม.อ. ๒/๒๒๖/๖)

เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เพราะเหตุแห่งจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร^๑ เราไม่เรียกว่า ‘เป็นผู้ว่าง่ายเลย’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเมื่อไม่ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารนั้น ก็จะไม่เป็นผู้ว่าง่าย ไม่ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย แต่ภิกษุผู้สักการะ เคารพ นับถือ บูชานอบน้อมธรรม เป็นผู้ว่าง่าย ถึงความเป็นผู้ว่าง่าย เราเรียกว่า ‘เป็นผู้ว่าง่าย’ เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชานอบน้อมธรรม จักเป็นผู้ว่าง่าย จักถึงความเป็นผู้ว่าง่าย’

อุบายระงับความโกรธ

[๒๒๗] ภิกษุทั้งหลาย วิธีพูดที่บุคคลอื่นจะใช้พูดกับเธอทั้งหลาย ๕ ประการนี้คือ

๑. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร
๒. พูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริง
๓. พูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคาย
๔. พูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์
๕. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

บุคคลอื่นเมื่อพูด จะฟังพูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม จะฟังพูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ตาม จะฟังพูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม จะฟังพูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ก็ตาม จะฟังมีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูดก็ตาม ในข้อนั้น เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ เราจักแผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้นอยู่ และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ^๒ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๓ ข้อ ๒๓ (สัพพาสวสูตร) หน้า ๒๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๖๘ (อาภังเกยสูตร) หน้า ๖๐ ในเล่มนี้

ทำใจให้หนักแน่นเหมือนแผ่นดิน

[๒๒๘] ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษถือเอาจอบและตะกร้ามาแล้วพูดอย่างนี้ว่า ‘เราจักทำแผ่นดินใหญ่นี้ไม่ให้เป็นแผ่นดิน’ เขาขุดลงตรงที่นั่น ๆ โขยเศษดินทิ้งลงไปในที่นั่น ๆ บ้วนน้ำลายลงในที่นั่น ๆ ถ่ายปัสสาวะรดลงในที่นั่น ๆ แล้วพูดล้าทับว่า ‘เอ็งอย่าเป็นแผ่นดิน เอ็งอย่าเป็นแผ่นดิน’ เธอทั้งหลายเข้าใจความชื่อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นพึงทำแผ่นดินใหญ่นี้ไม่ให้เป็นแผ่นดินได้หรือไม่”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ชื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะแผ่นดินใหญ่นี้สักหาประมาณมิได้ เขาจะทำแผ่นดินใหญ่นั้นไม่ให้เป็นแผ่นดินไม่ได้ง่าย บุรุษนั้นจะต้องได้รับความเหน็ดเหนื่อยและความลำบากใจเป็นแน่แท้”

“ภิกษุทั้งหลาย วิธีพูดที่บุคคลอื่นจะใช้พูดกับเธอทั้งหลายก็ฉันทันเหมือนกัน มีอยู่ ๕ ประการนี้ คือ

๑. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร
๒. พูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริง
๓. พูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคาย
๔. พูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์
๕. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

บุคคลอื่นเมื่อพูด จะฟังพูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม จะฟังพูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ตาม จะฟังพูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม จะฟังพูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ก็ตาม จะฟังมีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูดก็ตาม ในชื่อนั้น เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ เราจักแผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้นอยู่ และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เสมอด้วยแผ่นดิน เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียน ไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

ทำใจให้ว่างเหมือนอากาศ

[๒๒๙] ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษถือเอาครึ่งสีเหลือง สีเขียว หรือ สีแดงเล็ดตกมาแล้วพูดอย่างนี้ว่า ‘เราจักเขียนรูปในอากาศนี้ ทำให้เป็นรูปปรากฏ’ เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นจะเขียนรูปในอากาศนี้ ทำให้เป็นรูปปรากฏได้หรือไม่”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้อนั้นเพราะเหตุไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะอากาศนี้ไม่มีรูปร่าง ซึ่ให้เห็นไม่ได้ เขาจะเขียนรูปในอากาศนั้น ทำให้เป็นรูปปรากฏไม่ได้ง่ายเลย บุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อย ลำบากใจเสียเปล่าเป็นแน่”

“ภิกษุทั้งหลาย วิธีพูดที่บุคคลอื่นจะใช้พูดกับเธอทั้งหลายก็ฉันทันเหมือนกัน มีอยู่ ๕ ประการนี้ คือ

๑. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร

ขลข

๕. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

ขลข และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เสมอด้วยอากาศ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีคามเปียดเบียน ไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็น อารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

ทำใจให้เย็นเหมือนแม่น้ำ

[๒๓๐] ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษถือคบหญ้าที่ลุกโพลงมาแล้วพูดอย่างนี้ว่า ‘เราจักเผาแม่น้ำคงคาให้ร้อนจัด เตือดเป็นควันพุ่งด้วยคบหญ้าที่ลุกโพลงแล้วนี้’ เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นจักเผาแม่น้ำคงคาให้ร้อนจัด เตือดเป็นควันพุ่งด้วยคบหญ้าที่ลุกโพลงแล้วได้หรือไม่”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้อนั้นเพราะเหตุไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะแม่น้ำคงคาเป็นแม่น้ำที่ลึกสุดประมาณ เขาจะทำแม่น้ำคงคานั้นให้ร้อนจัด เดือดเป็นควันพุ่งด้วยคบหญ้าที่ลุกโพลงแล้วไม่ได้ง่ายเลย บุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อยลำบากใจเสียเปล่าเป็นแน่”

“ภิกษุทั้งหลาย วิธีพูดที่บุคคลอื่นจะใช้พูดกับเธอทั้งหลายก็ฉนั้นเหมือนกัน มีอยู่ ๕ ประการนี้ คือ

๑. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร

ขลข

๕. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

ขลข และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เสมอด้วยแม่น้ำ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

ทำให้อ่อนโยนเหมือนกระสอบหนังแมว

[๒๓๑] ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนกระสอบหนังแมวที่ฟอกแล้ว ฟอกสะอาดแล้ว ฟอกเรียบร้อยแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่น ดีไม่มีเสียง ดีไม่ดัง ถ้ามีบุรุษถือเอาไม้หรือกระบือมาแล้วพูดอย่างนี้ว่า ‘เราจักทำกระสอบหนังแมวนี้ที่ฟอกแล้ว ฟอกสะอาดแล้ว ฟอกเรียบร้อยแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่น ดีไม่มีเสียง ดีไม่ดัง ให้มีเสียงดังก้องด้วยไม้หรือกระบือ’. เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนี้ว่าอย่างไร บุรุษนั้นจะทำกระสอบหนังแมวนี้ที่ฟอกแล้ว ฟอกสะอาดแล้ว ฟอกเรียบร้อยแล้ว อ่อนนุ่มดังปุยนุ่น ดีไม่มีเสียง ดีไม่ดัง ให้กลับมีเสียงดังก้องขึ้นด้วยไม้หรือกระบือได้หรือไม่”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ซื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะกระสอบหนึ่งแฉวนี่ที่เขาฟอกแล้ว ฟอกสะอาดแล้ว ฟอกเรียบร้อยแล้ว อ่อนนุ่มดั่งปุยนุ่น ดีไม่มีเสียง ดีไม่ดัง เขาจะทำกระสอบหนึ่งแฉวนั้นให้กลับมีเสียงดังก้องขึ้นด้วยไม้หรือกระเบื้องไม่ได้ง่ายเลย บุรุษนั้นจะต้องเหน็ดเหนื่อยลำบากใจเสียเปล่าเป็นแน่”

“ภิกษุทั้งหลาย วิธีพูดที่บุคคลอื่นจะใช้พูดกับพวกเธอก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน มีอยู่ ๕ ประการนี้ คือ

๑. พูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควร
๒. พูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริง
๓. พูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคาย
๔. พูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์
๕. มีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูด

บุคคลอื่นเมื่อพูด จะฟังพูดตามกาลอันสมควรหรือไม่สมควรก็ตาม จะฟังพูดเรื่องที่เป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ตาม จะฟังพูดคำที่อ่อนหวานหรือหยาบคายก็ตาม จะฟังพูดคำที่มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ก็ตาม จะฟังมีเมตตาจิตพูดหรือมีโทสะพูดก็ตาม ในข้อนั้น เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ เราจักแผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้นอยู่ และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เสมอด้วยกระสอบหนึ่งแฉว เป็นมัทคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

โอบาหอุปมาด้วยเลื่อย

[๒๓๒] ภิกษุทั้งหลาย หากพวกโจรผู้ประพฤติดำทราวม จะพึงใช้เลื่อยที่มีที่จับ ๒ ข้างเลื่อยอวัยวะน้อยใหญ่ ผู้มีใจคิดร้ายแม้ในพวกโจรนั้น ก็ไม่เชื่อว่าทำตามคำสั่งสอนของเรา เพราะเหตุที่อดกลั้นไม่ได้นั้น แม้ในข้อนั้น เธอทั้งหลายควรสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักไม่แปรผัน เราจักไม่เปล่งวาจาชั่วหยาบ และจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่อย่างผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะ เราจักแผ่เมตตาจิตไปให้บุคคลนั้นอยู่ และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนไปยังสัตว์โลกทุกหมู่เหล่าอันเป็นอารมณ์ของเมตตาจิตนั้นอยู่’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรสำเหนียกด้วยอาการดังกล่าวมานี้

[๒๓๓] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายควรมนสิการถึงโอบาหซึ่งมีอุปมาด้วยเลื่อยนี้เนื่อง ๆ เกิด เธอทั้งหลายเห็นวิพุดที่มีโทษน้อยหรือมีโทษมาก ที่เธอทั้งหลายอดกลั้นไม่ได้หรือไม่”

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ไม่เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น เธอทั้งหลายจงมนสิการถึงโอบาหซึ่งมีอุปมาด้วยเลื่อยนี้เนื่อง ๆ เกิด ข้อนั้นจักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อสุขแก่เธอทั้งหลายสิ้นกาลนาน”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล

กกฎุปมสูตรที่ ๑ จบ